

**Pesticide
Action
Network**
Europe

ekodizaina kompetences centrs

Zemes Draugi

Zemkopības ministram Jānim Dūklavam,
Zemkopības ministrija
Adrese: Republikas laukums 2, Rīga, LV-1981

Kopija: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram Kasparam Gerhardam,
Veselības ministrijas valsts sekretāram Aivaram Lapiņam

Atklātā vēstule: Par **pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas** direktīvu un valstu rīcības plānu pārskatīšanu

Rīga, 2018. gada 15.janvārī

Augsti godātais Dūklava kungs,

Mēs, organizācijas “Pesticide Action Network Europe” (Pesticīdu rīcības tīkls, (PAN-Eiropa)), biedrība “Ekodizaina kompetences centrs”, nodibinājums “Latvijas Dabas fonds”, biedrība “Zemes draugi” uzmanīgi sekojam, kā tiek īstenota direktīva 2009/128/EK, ar kuru nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanu (turpmāk direktīva 2009/128/EK). Tādēļ esam gandarīti, ka Veselības un patērētāju ģenerāldirektorāts SANTE ir publicējis novērtējuma ziņojumu¹. Atgādinām, ka arī Latvija ES Lauksaimniecības padomes apaļā galda ietvaros, kas notika 2017. gada 6. novembrī, apstiprināja turpmāku līdzdarbību, lai nākotnē nodrošinātu direktīvas prasību pienācīgu ieviešanu.

Vēršam uzmanību, ka novērtējuma ziņojuma publicēšana ievērojami kavējās. Atbilstoši direktīvas 2009/128/EK 4.3. pantam, tas bija jāpublicē jau 2014. gada 26. novembrī. Šobrīd ir nepieciešama aktīva rīcība, lai atgūtu zaudēto laiku direktīvas 2009/128/EK īstenošanā.

PAN-Eiropas veiktais nacionālo rīcības plānu (NRP) izvērtējums² (no 2013. gada) skaidri parāda, ka, lai gan lielākā daļa dalībvalstu izmanto nacionālos rīcības plānus (NRP), lai iegūtu informāciju par pesticīdu (augu aizsardzības līdzekļu) lietošanu, nopietns progress līdz šim nav ticis sasniegts.

¹ https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_sup_report-overview_en.pdf

² <http://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/public/resources/reports/pane-2013-reducing-pesticide-use-across-the-eu.pdf>

Pēc SANTE ģenerāldirektorāta novērtējuma ziņojuma publicēšanas tika sagatavots PAN-Eiropas novērtējuma ziņojums³, kurā aplūkoti veiktie pasākumi kopš NRP sagatavošanas 2011.-2012. gadā. Mūsu analīze liecina, ka ir panākts progress attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļu lietošanas iekārtu pārbaudēm, apmācības kursu un sertifikācijas shēmu ieviešanu pesticīdu lietošanai. Tomēr ļoti maz ir panākts, lai veicinātu alternatīvu metožu izmantošanu, kas ir galvenais uzdevums, lai samazinātu lauksaimniecības atkarību no pesticīdiem. Tādēļ secinām, ka galvenie sasniegumi kopš direktīvas 2009/128/EK pieņemšanas ir Nīderlandes, Francijas, Luksemburgas un Beļģijas pieņemtie lēmumi par pesticīdu izmantošanas pārtraukšanu teritorijās, ko izmanto plaša sabiedrības daļa 2017.-2018. gadā.

Mēs atzinīgi vērtējam ieteikumu Komisijas novērtējuma ziņojumā, aicinot "*dalībvalstis (...) uzlabot to plānu kvalitāti, galvenokārt izstrādājot konkrētus un izmērāmus mērķus un rādītājus ilgtermiņa stratēģijai*". Vēlamies izcelt ziņojumā teikto: "*Integrētā augu aizsardzība ir direktīvas stūrakmens, un tādēļ raisa bažas, ka dalībvalstis vēl nav noteikušas skaidrus mērķus un nodrošinājušas to īstenošanu, tostarp daudzveidīgākas lauksaimniecības zemes uzturēšanas metodes, piemēram, augsekas*".

Mēs aicinām katru dalībvalsti pārskatīt savu NRP, nosakot:

- **Stingrus mērķus un skaidrus to ieviešanas termiņus:** jaunajam NRP ir jānosaka, ka desmit gadu laikā jāsamazina pesticīdu izmantošana par 50% pēc Francijas modeļa, un, ja nepieciešams, jāpiemēro pesticīdu nodoklis (kā tas ir izdarīts Dānijā, sasniedzot labus rezultātus).
- **Iedarbīgus pasākumus ūdens vides un dzeramā ūdens aizsardzībai, obligāti paredzot buferjoslas:** 42% saldūdens ekosistēmu Eiropas Savienībā ir piesārņotas ar toksiskām vielām⁴, kas izraisa ilglaicīgus traucējumus. Pesticīdi, ko aizliedza pirms vairākiem gadu desmitiem, atkal un atkal parādās analīzēs, piemēram, atrazīns, kas ir toksisks reproduktīvajai un bojā endokrīno sistēmu
- **Pārskatīt NRP, lai izstrādātu stratēģisku plānu bišu un citu apputeksnētāju aizsardzībai.** Lai gan direktīvā 2009/128/EK tas nav skaidri minēts, arvien vairāk eksperimentālos un lauka apstākļos veiktos pētījumos tiek atzīts⁵, ka pesticīdiem, galvenokārt insekticīdiem, tostarp arī fungicīdiem, ir letāla un cita nevēlama ietekme uz apputeksnētājiem.

EK nesen uzsāka ES apputeksnētāju stratēģijas⁶ izstrādi. Tāpēc šobrīd ir īstais brīdis, lai rīkotos saskaņoti un pārtrauktu 53. pantā paredzēto izņēmumu piešķirt ārkārtas atļaujas un veicinātu dabiskās metodēs balstītus risinājumus, sākot ar ziedaugu buferzonu izveidošanu lauku platībās, piesaistot ne tikai apputeksnētājus, bet arī dabiskos kaitēkļu ienaidniekus. Mēs aicinām jūs noskatīties dažas filmas⁷, kuras esam sagatavojuši, izmantojot lauksaimnieku liecības par to, kā to izdarīt.

Tāpēc mūs dara bažīgus R. Arnīša teiktais 2017. gada 6. novembra Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padomē (Agriculture and Fisheries Council)⁸:

³ http://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/PanDIREKTIVA_2009/128/EKreport_Nov_2017.pdf

⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24979762>

⁵ https://www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/pdf/individual_chapters_pollination_20170305.pdf

⁶ http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/pollinators/index_en.htm

⁷ <http://www.low-impact-farming.info/what-ipm>

⁸ <https://video.consilium.europa.eu/en/webcast/f265703d-77da-4c03-84d2-49a09f7505cc>

“Taču šobrīd es gribu parunāt par augu aizsardzības līdzekļiem jo, šī procesa atslēgas vārds ir centrālā reģistrācija, un šobrīd mēs redzam, ka, diemžēl, arvien vairāk un vairāk lēmumi tiek pieņemti nevis balstoties uz zinātniskiem faktiem un pētījumiem, bet tiek pieņemti politiski un mēs esam nonākuši tādā līmenī, ka augu aizsardzības līdzekļi tiek atļauti “patīk” vai “nepatīk” situācijās. Kā piemēru es varu nosaukt, piemēram, neonikotinoīdus, par kuru mums ir bijušas sarunas arī šeit, kas ir domāti rapšu sēklu kodināšanai, un šis lēmums pieņemts centralizēti, neizvērtējot, kādas sekas tas var atstāt, piemēram, uz mūsu ziemeļzonu, kur mēs nebijām novērojuši, kas tas ietekmētu mūsu bites un tās no tā kaut kādā veidā ciestu. Līdz ar to, šobrīd tā vietā, lai mēs apstrādātu sēklas ar vienu konkrētu augu aizsardzības līdzekli, mēs rapšu aizsardzībai smidzinām sezonā līdz pat septiņām reizēm, tātad, šeit noteikti nevar runāt ne par kādu integrēto augu aizsardzību. Rezultātā mums tāpat medus trūkst un mēs ievadam medu no trešajām valstīm, kur šos neonikotinoīdus arī tie zemnieki lieto. Mūsu pašu ražotājus – gan rapša, gan medus – mēs nostādām nevienlīdzīgā situācijā, līdz ar to mūsu ierosinājums būtu tāds, ka turpmāk lemjot par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, būtu jāņem vērā šis te zonālais efekts, klimatiskie un zinātniskie aspekti, līdz ar to iespējams, arī nākotnē ir jāpārskata augu aizsardzības līdzekļu reģistrācija un pieejamība, un varbūt jāatgriežas pie tā, ka vairāk ir jādod lemt pašām dalībvalstīm par to kādā veidā integrēti mēs varētu augus aizsargāt”.

Šajā sakarā vēlamies noskaidrot:

- 1) Vai R. Arnīša 2017. gada 6. novembra paziņojums ir oficiālā Latvijas pozīcija? Vai un kad šī pozīcija ir saskaņota ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju?
- 2) Kā rāda pēdējo gadu biškopju aptaujas par medus bišu saimju mirstību ziemas laikā, kas veiktas sadarbībā ar Šveices bezpeļņas organizāciju COLOSS (Prevention of honey bee COLony LOSSes), Latvijā medus bišu mirstība ir pieaugusi kopš 2013./2014. gada ziemas (miruši 7,2 % saimju), pagājušajā ziemā (2016./2017. gads) sasniedzot 18,5 %. Vēl augstāka bišu saimju mirstība pagājušajā ziemā Skandināvijā un Baltijas valstī bija tikai Dānijā (19,4 %), kur lauksaimniecības ķimizācija ir attīstītāka nekā Latvijā. Protams, nedrīkst apgalvot, ka pie augstās bišu mirstības ir vainojami tikai un vienīgi pesticīdi, taču nevar izslēgt to negatīvo ietekmi uz bišu saimju veselību. Līdz ar to vēlamies saņemt skaidrojumu par R. Arnīša apgalvojumu, ka Latvijā neonikotinoīdu lietošana nav kaitīga bitēm, un iepazīties ar pētījumiem, kas minēto apgalvojumu pamatotu.
- 3) R. Arnītis norāda uz zinātnisku pierādījumu nepieciešamību. Vēlamies jautāt, kādi zinātniski pētījumi Latvijā ir veikti 2016./2017. gadā, lai novērtētu pesticīdu ietekmi uz savvaļas dzīvniekiem un bitēm, un kāds ir bijis Zemkopības ministrijas piešķirtais budžets šiem pētījumiem?

• **Pārskatīt NRP, lai izstrādātu stratēģisko plānu augsnes aizsardzībai:** Igaunijas prezidentūras laikā aizsākušās debates par augsni atkal iekļāva šo jautājumu ES darba kārtībā⁹. Kā liecina nesenie pētījumi, 45 % no Eiropas augsnes virskārtas satur glifosāta atliekvielas, tāpēc aicinām dalībvalstis iekļaut augsnes veselību un tās aizsardzību NRP.

⁹ http://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/041017_Open_letter_Estonian_Presidency_Soil.pdf

Mēs aicinām valstu ministrijas vērot 6. simpoziju Briselē 2018. gada 31. janvārī¹⁰, ko PAN-Eiropa organizē sadarbībā ar Starptautisko bioloģiskās kontroles organizāciju (IOBC) un Starptautisko biokontroles ražotāju asociāciju (IBMA). Simpozijš veltīts direktīvas 2009/128/EK īstenošanai (šā gada īpašā tēma ir Integrētās augu aizsardzības programmas izmantošana graudaugu audzēšanā), kā arī aicinām organizēt nacionāla līmeņa pasākumus par šo tēmu.

• **Izstrādāt kvalitatīvus ES pesticīdu atkarības rādītājus.** Kopš 2011. gada “Eurostat” katru gadu publicē datus par pesticīdu pārdošanu Eiropas Savienībā¹¹.

Lai nodrošinātu uzraudzību un kvantitatīvi novērtētu atkarību no pesticīdiem, mums jābalstās uz ES Regulas Nr. 1107/2009 par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū un pārdošanu 67. pantu, kurā lauksaimniekiem ir jāveido atskaites par izmantotajiem produktiem. Aicinām dalībvalstis pārliecināties, ka lauku saimniecības apkopo šo statistiku un iesniedz “Eurostat”, lai nodrošinātu nozarei specifisku pesticīdu lietošanas datu pieejamību sabiedrībai.

Mēs aicinām pārskatīt ES Regulu (EK) Nr. 1185/2009 attiecībā uz statistiku par pesticīdiem, lai pārliecinātos, ka ES tiek publicēta plašāka informācija par konkrētām vielām, atbilstoši pilsoņu tiesībām iepazīties ar šo informāciju.

• **Ieinteresēto līdzdalība NRP pārskatīšanā:** mēs aicinām dalībvalstis pārliecināties, ka pārskatītais nacionālais rīcības plāns tiks sagatavots tuvākajā laikā, iesaistot arī vides un citas nevalstiskās organizācijas NRP apspriešanā, lai jaunie plāni tiktu publicēti 2018. gada sākumā.

PAN-Eiropa un tās biedri apzinās, ka lauksaimniekiem ne vienmēr ir viegli nodrošināt lielveikalu uzstādītās kvalitātes prasības, turklāt vēl ņemot vērā bieži klātesošo banku kredītu slogu. Tomēr šādu grūtību apstākļos lauksaimnieki nereti domā īstermiņā. Mūsuprāt, ES politikai ir jāpalīdz domāt ilgtermiņā un jāatgādina, ka lauksaimniecībai ir jāsadzīvo ar apkārtējo dabu. Apdomīga, ilgtermiņa attīstībā vērsta saimniekošana nākotnē var ne tikai palīdzēt lauksaimniekiem samazināt pesticīdu izmantošanu, bet arī panākt, ka lauksaimniecības sistēmas kļūst elastīgākas pret ārējo spiedienu.

Visās sarunās par pesticīdu lietošanu un ekonomiskajiem jautājumiem jāatceras, ka ir svarīgi pāriet no debatēm, kuru pamatā ir augstas ražas un īstermiņa ienākumi, uz diskusijām par sistēmu, kuras pamatā ir lielāki ekoloģiski un ekonomiski ieguvumi gan īsākā, gan ilgākā laikā¹². Svarīgi atcerēties, ka jau tagad ir pieejami daudzi dabiskās metodēs balstīti risinājumi¹³, kas tiek izmantoti Eiropā, vienlaicīgi palielinot gan bioloģisko daudzveidību, gan lauksaimnieku rentabilitāti.

¹⁰ <http://www.pan-europe.info/events/save-date-6th-symposium-sustainable-use-pesticides-directive-sud-integrated-pest-management>

¹¹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Pesticide_sales_statistics

¹² Jacquet F. *et al.* 2011: augu aizsardzības līdzekļu lietošanu var samazināt par 30% bez ietekmes uz ražu un peļņu; Lechenet *et al.* 2017: 59% pētīto saimniecību (946) augu aizsardzības līdzekļu lietošanu var samazināt par 42% bez ietekmes uz ražu

¹³ <http://www.pan-europe.info/events/conferences/lunchtime-debate-use-pesticides-ecological-focus-areas>

Mēs aicinām dalībvalstis iepriekš minēto apsvērt Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) reformas kontekstā. Pašlaik dalībvalstis, kurām ir visaugstākie maksājumi uz hektāru, saskaņā ar PAN-Eiropas aprēķiniem¹⁴, ir arī tās, kas izmanto visvairāk pesticīdu uz vienu hektāru, un pašreizējā KLP¹⁵ nenodrošina pesticīdu lietošanas samazināšanu.

Diskusija par KLP nākotni jāvērs uz rezultātiem balstītām pieejām: PAN-Eiropa aicina samazināt atkarību no pesticīdiem un izmantot to kā vienu no rezultatīvajiem KLP rādītājiem. Debatēm par direktīvu 2009/128/EK un KLP jāklūst daudz interaktīvākām. Pārdomas un ierosinājumus, kā to izdarīt, varat atrast "PAN-Eiropas" novērtējuma ziņojumā¹⁶.

Pateicamies, ka veltījāt laiku, lai iepazītos ar mūsu priekšlikumiem. Lūdzam Jūs pēc būtības atbildēt uz visiem vēstulē uzdotajiem jautājumiem likumā paredzētajā kārtībā uz norādītajām e-pasta adresēm.

Ar cieņu

Francois Veillerette
PAN Europe

Jana Simānovska
Biedrība "Ekodizaina kompetences centrs"
E-pasts: info@ekodizains.org

Inga Račinska
Latvijas Dabas fonds
E-pasts: ldf@ldf.lv

Sintija Graudiņa – Bombiza
biedrība "Zemes draugi"
E-pasts: zemesdraugi@zemesdraugi.lv

¹⁴ http://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/20172703- FFA_theCAP.pdf

¹⁵ <http://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/Why the CAP is broken on pesticides.docx.pdf>

¹⁶ http://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/PanSUDreport_Nov_2017.pdf